

2003-cü il avqust ayının 30-u idi. Türkiyə Cümhuriyyətinin ölkəmizdəki səfirliyi Qurtuluş Savaşında tarixi Zəfərin 81-ci ildönümü münasibətilə Bakı Əyləncə Mərkəzində qəbul təşkil etmişdi. Səfir Əhməd Ünal Çeviköz (sonralar, təəssüf ki, zəfərimizə kölgə salmaq yolunu tutdu) rəsmi qonaq kimi mənim də bir neçə kəlmə söyləməyimi xahiş etdi. Təbii ki, ölkə rəhbərliyinin təbrikinə çatdım. Qurtuluş Savaşında türk xalqının qəhrəmanlığından, Atatürkün dahiliyindən, 1922-ci ilin avqustunda qazanılan böyük Zəfərin Türkiyə Cümhuriyyəti və bütün Türk dünyası üçün əhəmiyyətindən danışdım. Türk əsgərini – mehmetciyi şükranlıqla andım.

Çıxışımı, təxminən, belə bitirdim: “Türk xalqı 81 il əvvəl tarixə öz möhürünü vurdu. Vətəni yadelli işğalçılardan azad edib şanlı zəfər qazandı. Bu gün Azərbaycan torpaqları erməni işğalı altındadır. Bizim xalqın da öz Zəfər bayramına ehtiyacı var. Biz də belə bayramı haqq etmişik və inanırıq ki, mütləq zəfər çalacağıq”.

Həmin anda dediklərimə özüm inanırdımı? Prinsip etibarı ilə erməni işğalına uğramış torpaqlarımızın, şəhər və kəndlərimizin günün birində mütləq azad ediləcəyinə hamı

Azərbaycanın qurucusu, Ali Baş Komandan Heydər Əliyev indi özünün adını daşıyan sarayda Cəmşid Naxçıvanski adına hərbi liseyin kursantları qarşısında çıxış edərkən hamımıza, ilk növbədə isə hərbiçilərə ömrümüz boyu unuda bilməyəcəyimiz qeyri-adi master-klass verdi. Dost da, düşmən də gördü və başa düşdü ki, belə lideri olan millət, belə dövlət başçısı olan ölkə, belə Ali Baş Komandanı olan ordu zəfərə gedən yoldadır və müvafiq şərait yetişdikdə sözünü mütləq deyəcək, düşmən üzərində mütləq zəfər çalacaq.

İşğalına, torpağımıza və tariximizə, mənliliyimizə və ləyaqətimizə vurulan yaraları bir an da unutmadı. Ordumuz son və qəti döyüşə hazırlaşmağa başladı. Nəticədə Ermənistanın kapitulyasiya aktını imzalaması üçün 44 gün lazım gəldisə, onun Qarabağdakı satellitinin, “ikinci erməni dövlətinin” mövcudluğuna son qoymağa 23 saat kifayət etdi.

Son dördü bir əsr ərzində Azərbaycan cəmiyyəti Qarabağ zəfərinə doğru böyük yol keçdi. Təbii ki, xalqımızın tarixi torpaqlarına məhəbbəti, Vətən uğrunda vuruşmaq əzmi, milli şərəf və heysiyyətini qorumaq qətiyyəti həmişə mövcud olmuşdu. Qarabağ münaqişəsi başlananda sırası insanlar, xüsusən də gənclik təkidli hökuməti yurda sahib çıxmağa, təsirli addımlar atıb həlledici qərarlar verməyə çağırırdı. Yüz minlərlə insanı Azadlıq meydanına gətirən, yalnız əllə sovet tanklarının üzərinə getməyə sövq edən də məhz bu istək idi. Aradan keçən illər ərzində belə

Zəfər belə qazanıldı

kimi mənim də inamım böyük idi. Başqa cür mümkün deyildi. Əks-təqdirdə bir millət kimi yaşamağa mənəvi haqqımız olmazdı. Amma “Mən o günü görə biləcəyəmmi?” – sualının cavabında istər-istəməz tərəddüd edirdim.

Zəfərə inandığımı dediyim 2003-cü ilin avqustunda torpaqlarımızın, təxminən, beşdə bir hissəsi artıq on ildən çox idi ki, düşmən tapdığı altında idi.

Bizim də öz Zəfər bayramımız olacaq dediyim 2003-cü ilin avqustundan sonra o müqəddəs günü daha on yeddi il iki ay göz-ləmək lazım gəldi.

Məğlubiyyətlərimizin ən böyüyü, ən acısı indi uzaq görünən 1992-ci il mayın 8-də Qarabağın tacı, Məkkəmiz, Mədinəmiz təmsalında olan Şuşanı itirməyimiz idi.

Ona görə də tarixi torpaqlarımızın hər qarışının geri alınmasını böyük nemət saysaq da, yalnız Şuşanın işğaldan azad edilməsi Zəfər Günü adlana bilərdi.

Bu günü isə xalqımız 28 ildən çox göz-ləməli oldu. Minlərlə insanımız ürəyində Qarabağ dərdi, Şuşa xiffəti, yurdun torpağına üz sürtmək həsrətli dünyadan köçmüşdü.

Ölkə Prezidenti, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin sevinc və qürur dolu “Əziz Şuşa, sən azadsan!” – mesajını verdiyi 8 noyabr günü 28 il ərzində çəkilən əzab və sıxıntılara, məhrumiyyət və acılara ən şəfəli məlhəm oldu. Xalqımızın müasir tarixinə Zəfər Günü kimi daxil oldu. Biz də öz Zəfər bayramını qeyd etmək haqqı qazanan qürurlu, almaçıq millətə çevrildik.

Zəfər mesajını ölkəmizi səfir kimi təmsil etdiyim Budapeştdə eşitdim. Təbii ki, milyonlarla həmvətənimiz kimi sevincdən özümlə yer tapa bilmirdim. Xəyalən 1992-ci ilin 8 mayına, Şuşanın süqutu xəbərinin alındığı dəhşətli günə qayıtdım. Onda da özümə yer tapa bilmirdim. Milli heysiyyətimizə vurulan zərbədən, dərddən, əzabdan, hər şeyin sonu kimi görünən Şuşa itkisindən...

Harada idik, hara gəldik... O çatmaz xə-yallara qovuşduq.

Bu tarixi zəfər necə qazanıldı? Zaman baxımından o qədər də böyük olmayan 28 il ərzində əfsanəvi Simurq quşu kimi küllərin altından necə çıxdıq, qəddimizi necə düzəlt-dik, həlledici döyüşə atılmaq üçün güc və qüvvəni haradan aldığımız?

İlk növbədə, ölkə rəhbərliyinin – mərhum Prezident Heydər Əliyevin və Prezident İlham Əliyevin qələbəyə sarsılmaz inamı, ordu quruculuğunu möhkəmləndirmək, ölkə iqtisadiyyatını inkişaf etdirmək, beynəlxalq aləmdə haqq işimizi əzmlə müdafiə etmək istiqamətindəki ardıcıl səyləri nəticəsində vəziyyəti kökdən dəyişmək mümkün oldu. Hər iki Ali Baş Komandan heç vaxt, heç vaxt torpaqların itirilməsi ilə bəzi, Azərbaycanın suverenliyini, ərazi bütövlüyünü kiçiklik də olsa şübhə altına alan sülh şərtlərini rədd etməkdə ardıcılıq, dönməzlik və qətiyyət göstərdi.

Mənə elə gəlir ki, bu zəfərin kədər və sarsıntı qarışıq böyük müjdələrindən birini 2003-cü il aprelin 21-də aldığımız. Müasir

Yaxşı yadımdadır ki, Ümummilli lider Qarabağ itkisini az qala fiziki ağır, sağalmaz xəstəlik kimi hiss edirdi. Eyni zamanda, torpaqlarımızın işğaldan azad ediləcəyinə, insanlarımızın yenə də Şuşa ziyarətinə gedəcəklərinə, tarixi yurd yerlərinə qayıdacaqlarına qəti əmin idi. 2000-ci ilin may ayında keçmiş Minsk qrupunun ABŞ-dan olan həmsədr Kerri Kovano dövlət başçısının doğum gününə Ağdam məscidinin divarından qopmuş kiçik bir kağız parçası gətirmişdi. Mərhum Prezident gözlənilməz hədiyyəni qəbul edərkən dedi: “Mən bu hədiyyəni saxlayacağam. Ağdam işğaldan azad olunan sonra xahiş edəyəm ki, sizinlə birlikdə oraya gedək və bunu dəyərli bir muzey eksponatı kimi məscidə verəcəyəm ki, orada saxlasınlar”.

Çox istərdim ki, Ağdam məscidinin bərpası başa çatandan sonra Heydər Əliyevin nəvələri oxşadığı həmin kağız parçası qələbəyə inam rəmzi olaraq, dəyərli eksponat kimi məscidin ən görkəmli yerində nümayiş etdirilsin.

Prezident İlham Əliyevin Qarabağ münaqişəsinin həllinə münasibəti də ilk gündən prinsiplə məsələlərdə düşməyə güzəştə getməmək, xalqı və ordunu qələbəyə aparmaq əqidəsi üzərində köklənmişdi. Bu yaxınlarda Ermənistanın “Noyon Tapan” agentliyinə verdiyi müsahibədə, Xocalı qatili, bədnam Serj Sarkisyan acı-acı şikayətlənərək deyirdi ki, “axı nə edə bilərdik? Minsk qrupunun təklif etdiyi, bizim razılaşdıığımız bütün təkliflər qarşı tərəfdən rədd olunurdu”.

Başqa cür də ola bilməzdi. Çünki ölkənin ərazi bütönlüyü, Qarabağ üzərində suveren hüquqlarımızın tanınması, soydaşlarımızın ata-baba yurdlarına qayıtması kimi baza prinsiplərinə cavab verməyən heç bir təklif dövlət başçımızı qane etmirdi. Ermənistanın tarixi torpaqlarımızı alver predmetinə çevirməsi, daşını daş üstə qoymadığı şəhər və kəndlərinin “qayıtarı”, əvəzində Qarabağdakı separatçı rejimə legitimlik istəməsi qətiyyət-lə rədd olunurdu.

Amma hələ də 1990-cı illərin əvvəllərində, Azərbaycanda xaos və hakimiyyətsizlik hökm sürüyü bir dövrdə məkrli yollarla qazandıqları “qələbənin” sorməstliyi ilə yaşayan Ermənistan qarşısında tamamilə fərqli bir Azərbaycanın dayandığını görmürdüyü, görə bilmirdi. Bu mənada, 2016-cı ilin aprel döyüşü də onlara dərs olmadı. Qarabağın taleyi ilə bağlı məsələyə “nöqtə” qoymaq iddiasına düşən Paşinyan hakimiyyəti isə Azərbaycanın qələbəsi təmsalında “nida” işarəsi ilə üzleşdi.

Düşmən on minlərlə dinc insanın həyatı bahasına başa gələn qanlı oyununu başlayanda həm də bizim tarixi yaddaş hissimizin, milli müqavimət duyğumuzun zəifliyinə güvənirdi. Düşünürdülər ki, havadarları olan böyük güclərin də təsiri və təzyiqi ilə bir neçə ildən sonra vəziyyət dəyişəcək, beynəlxalq dumanlandıran “ikinci erməni dövləti” xülyasına artıq reallığa çevrilmiş fakt kimi baxacağıq. Reallıq isə tam fərqli oldu. Azərbaycan rəhbərliyi, ölkə vətəndaşları erməni

insanların sayı azalmamışdı, əksinə, sıraları genişlənməmiş, qətiyyətləri daha da artmışdı.

Məhz 1993-cü ilə qədər biri-birini əvəz edən iqtidarların xalqın passionar enerjisindən istifadə etməyi bacarmaması, yaxud istəməsi torpaqların itirilməsinə, yüz minlərlə soydaşımızın məhrumiyyətlərlə dolu qaçqın həyatı yaşamasına yol açdı. Yaxın tarixin təcrübəsi göstərdi ki, 44 günlük Vətən müharibəsində tarixi qələbənin qazanılması, ilk növbədə, xalq-iqtidar birliyinin bəhrəsi idi. Hətta, daha qabağa gedib bu müharibənin xalqın tələbi olduğunu demək mümkündür.

Zəfəri reallığa çevirən mühüm amil son 20 il ərzində Azərbaycanın hərbi intizam, döyüş hazırlığı, çağdaş hərbi texnika və texnologiyaya bələdlik və onlardan istifadə baxımından seçilən, milli ruha və vətənpərvərlik duyğularına malik güclü ordu qurması idi. Əsgər və zabitlərimiz mürəkkəb şəraitdə ən çətin vəzifələrin öhdəsindən gəlməyi bacarırdılar. Təkcə əlçatmaz qala olan Şuşanın azad edilməsi hər tarixinə düşməyə, hərbi akademiyalarda öyrənilməyə layiq misilsiz bir döyüş nümunəsi idi.

Müharibədən sonra Ermənistan mətbuatı minlərlə erməni əsgərinin cəhəbdən qaçdığını, dezertirliyin kütləvi hal aldığı, səfərbərliyin son dərəcə çətinləşdiyini etiraf etdi. Azərbaycanlılara “sizdən vuruşan olmaz, gedin bazarı sənə qoruyun” – məsləhətini verən erməni general isə taleyin istehzası ilə qurucularından olduğu ordunun biabırçı məğlubiyyətini görmək kimi haqlı cəzaya məruz qaldı. Erməni gəncliyinin müxtəlif yollarla ordudan yayındığı günlərdə azərbaycanlı həmyaşıdları könüllü surətdə orduya gəndə-rilmək tələbi ilə hərbi komissarlıqları, haqqı mənada, mühasirəyə aldılar. Vətən uğrunda vuruşaraq ölmək şərəfinə çevrilmədi.

Şübhəsiz, qələbənin insan amili çox önəmli məsələdir. Ən mükəmməl silahlar da insan beyni, insan əli ilə yaradılır və idarə olunur. Son 25 ildə ölkəmizdə qələbəyə köklənmiş bir nəsil yetişdi. Həm də sərbəst yalnız gənclərdən getmir. Dəyişən təkcə onlar deyil. Şəhid olmuş oğlunun məzarı başında “Oğlum Vətən uğrunda həlak olub. On övladım da olsa, hamısını Vətən müdafiəsinə göndərərdim. Ağlamıram, onunla fəxr edirəm” – deyən analar, şəhid övladının tabutu üzərində sərilmis üçrəngli bayrağımızı qürurla öpüb gözlərinin üstünə qoyan atalar, şəhid qardaşlarının tabutu altına girən bacılar da, şəhid atasının dəfn mərasimində onun portretini sinəsinə sıxıb addımlayan uşaqlar da dəyişmişdilər. Hamı haqlı intiqama köklənmişdi. Belə düşünən, belə hərəkət edən xalqla qələbə qazanmaq qeyri-mümkün idi.

Təəssüf ki, qələbəni görmək hər kəsə nəsihət olmur. Amma onun qazanılmasında şəhidlik zirvəsinə yüksələnlərin rolu, təbii ki, qəhrəmanlar sırasındadır. Çünki bu gün bizim qürur duyduğumuz zəfərin ən fədakar müəllifləri onlardır. Nazim Hikmətin dediği kimi, “torpaq altındakı köklərimiz, toxumlarımızdır”. Birinci Qarabağ müharibəsi və Aprel döyüşlərinin Qiyad Əhmədov, Namiq Qasımov, Ramiz Qonbad, Allahverdi Bağırov,

Raquf Orucov, Mübariz İbrahimov və onlarla digər qəhrəmanlarını şükran hissələri ilə xatırlamamaq olmur. Onlar qanları ilə suvar-dıqları Vətən torpağını bizə əmanət edərək əbədiyyətə qovuşublar. Şəhidləri yalnız Zəfər bayramında deyil, hər gün, hər yerdə qələbəmizin yenilməz əsgərləri kimi görmək, xatirələri qarşısında baş əymək, adlarını ya-xatmaq borcumuzdur.

Zəfərin qazanılmasında qardaş Türkiyənin rolunu, dəstəyini minnətdarlıq hissi ilə anırıq və heç zaman unutmayacağıq. Türkiyəni tariximizə mürəkkəb, taleyüklü məqamlarında həmişə yanımızda görmüşük. Təbii ki, dünya düzənindən, mövcud siyasi vəziyyətdən, Türkiyə liderinin şəxsi keyfiyyətlərindən əslilə olaraq bu yaxınlıq dəyərəsi müxtəlif vaxtlarda fərqli olub. Türkiyə Cümhurbaşkanı Rəcəb Tayib Ərdoğan isə göstərdi ki, “Bir millət, iki dövlət” onun üçün sadəcə şüar deyil, həm də fəaliyyət proqramıdır. Tarixi Zəfərin ardınca Türkiyə və Azərbaycan dövlət başçılarının azad Şuşada imzaladığı “Şuşa Bəyannaməsi” qələbəmizin nəticələrinin, regionda sülhün və sabitliyin qorunmasına xidmət edən mühüm tarixi sənəddir.

Birinci Qarabağ müharibəsində uğradığımız məğlubiyyətin acısı hamımıza heysiyyətə toxunur, hamımızı ağrıdır. Amma, yaqın ki, işlərinin xarakteri ilə əlaqədar olaraq xarici siyasət sahəsində çalışanlar, danışıqlar prosesində iştirak edənlər bunu daha ağırlı yaşayırdılar. İddialarından yerə-göyə sığmayan erməni diplomatları, onların yalnız bir tərəfi – bizi güzəştə getməyə çağıran, bəzən isə lap ağımlı çıxaran, günahkar sayan, təqsirləndirən avropalı havadarlarını görmək, sağlamlıq məntiqə sığmayan təklif və məsləhətlərini dinləmək haqqı əzab idi... İndi bunlar artıq geridə qalıb.

Ali Baş Komandanın qətiyyəti, Azərbaycan əsgərinin hünəri sayəsində artıq hər yerdə başımızı dik tutur, qürurlu davranırıq. Bəli, biz qalib xalqıq. İstəmədən qoşulmaq

məcburiyyətində qaldığımız müharibəni Zəfərlə başa vurmuşuq, torpağımıza göz dikən, milli varlığımızı inkar etmək istəyən düşməni yenmişik.

Zəfər vətəndaş, xalq və dövlət olaraq üzərimizə mühüm vəzifələr qoyur. Bədxahlarımızın çoxluğuna baxmayaraq erməni separatçıları və onların havadarları ilə müharibədə qazandıığımız Qələbə dünyə miqyasında Azərbaycanın rolunu, nüfuzunu nəzərə çarpacaq dərəcədə artırır. Satın alınmış kütləvi informasiya vasitələri, ermənilərin yemlədikləri konqresmen və deputatlar nə desələr də, sadə insanların çoxu ölkəmizdən hörmətlə söz açır, qələbəmizi zəruri və haqlı sayırlar. Zəfər nəticəsində Azərbaycan çağdaş siyasi tarixə münəfiq və təcəvüz nəticəsində pozulmuş ərazi bütönlüyünü hərbi yolla bərpa edən ilk və örnək dövlət kimi daxil olub.

P.S. Bu il Azərbaycanda “Heydər Əliyev İli”dir. Ümummilli liderin anadan olmasının 100 illiyini bayram edirik. Bir etirafımı bölüşüm. Doğrusu, hələ Zəfərdən uzun illər öncə düşündürdüm ki, 100 illiyə töhfəmiz nə olacaq? Necə qarşılayacağıq? İlk ağıla gələn, təbii ki, torpaqlarımızın işğaldan azad edilməsi idi. Heç olmazsa, separatçıların iddialı şəkil-də “təhlükəsizlik qurşağı” dedikləri 5-7 rayonu. Etiraf edim ki, daha artıqna fantaziyam çatmırdı. Nə qədər çalışsam da, Şuşanın qısa müddətdə böyük tikinti meydançasına və mədəniyyət mərkəzinə çevrilməsini, dövlət başçısı, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin Xankəndidə, Xocalıda, Ağdərədə Azərbaycan Bayrağı qaldırmasını, separatçı qurumun bir günün içində danışıqsız təslim olmasını “gərə” bilmirdim. Amma nə yaxşı ki, bütün bunlar oldu. Sevə-sevə qeyd etdiyimiz Zəfər Günü, ilk növbədə, Heydər Əliyevin halal haqqıdır. Onun yolunu layiqli davamçısı olan İlham Əliyevin böyük hünəridir. Xalqımızın və ordumuzun sarsılmaz gücüdür!

Vilayət QULİYEV,
professor